

แนวทางการส่งเสริมการใช้จักรยานภายในมหาวิทยาลัย

Guidelines for Encouraging the Use of Bicycles in the University

วาราลักษณ์ คงอ้วน

อาจารย์ วาราลักษณ์ คงอ้วน¹ และ ดร.สาธิตา สกุรัตนกุลชัย¹

¹ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

บทคัดย่อ: โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการใช้จักรยานภายในมหาวิทยาลัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ลักษณะการเดินทางและความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเดินทางด้วยจักรยานภายในมหาวิทยาลัย เพื่อ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการเดินทางด้วยจักรยานภายในมหาวิทยาลัยและเพื่อเสนอแนะแนวทางการ ส่งเสริมการใช้จักรยานภายในมหาวิทยาลัยที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาและเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ การวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาจากมหาวิทยาลัย 5 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยา เขตพระราชวังสนามจันทร์ และมหาวิทยาลัยบูรพา โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากกลุ่ม ตัวอย่างนักศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งที่ใช้จักรยานและไม่ใช้จักรยาน

ผลการวิจัย พบว่ารูปแบบการเดินทางที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่ง มีทั้งการใช้จักรยาน การขับ รถยนต์ การขับรถจักรยานยนต์ การเดินเท้า และการใช้บริการรถบริการสาธารณะ ในส่วนของการใช้จักรยาน พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา ใช้จักรยานเพื่อการสัญจรในมหาวิทยาลัยค่อนข้างมาก อีกทั้ง นักศึกษายังตระหนักในผลดีของการใช้จักรยาน อย่างไรก็ตาม สาเหตุหลักของการไม่ใช้จักรยานของนักศึกษาทุก มหาวิทยาลัย คือ สภาพภูมิอากาศร้อน/เปียกฝน การกลัวเป็นภาระและการไม่มีจักรยาน

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการไม่ใช้จักรยานในมหาวิทยาลัยจากแบบสอบถาม การ สัมภาษณ์ และการสำรวจภาคสนาม พบว่าปัญหาและอุปสรรคหลักของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ คือ 1) ความไม่ ปลอดภัยของการใช้จักรยานในการสัญจร 2) โครงข่ายเส้นทางจักรยานไม่มีความเชื่อมโยงและต่อเนื่อง 3) เส้นทางจักรยานมีลักษณะไม่สนับสนุนให้เกิดการใช้งาน 4) การขาดความตระหนักในความสำคัญของการใช้ จักรยาน 5) การขาดการสนับสนุนจากกับหน่วยงาน และ 6) การขาดแคลนจุดจอดจักรยานที่มีประสิทธิภาพ มี เพียงมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายาที่มีประเด็นปัญหาเพียงเรื่องจุดจอดจักรยานบางพื้นที่ขาดร่มเงา ยังไม่มี ระเบียบเท่าที่ควร และการขาดแคลนการปรับปรุงระบบการให้บริการรถจักรยานสาธารณะให้เพียงพอกับความ ต้องการ

แนวทางการส่งเสริมการใช้จักรยานภายในมหาวิทยาลัยที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงมุ่งเน้นแนวทางการส่งเสริมทางด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดทำทางจักรยานให้มีความครอบคลุมและชัดเจนมากขึ้น การปรับปรุงจุดจอดจักรยานและเส้นทางจักรยานที่มีอยู่แล้ว และแนวทางการส่งเสริมทางด้านนโยบาย ได้แก่ การรณรงค์ประชาสัมพันธ์และรณรงค์การใช้จักรยานในมหาวิทยาลัย การกำหนด แผนและนโยบายในการส่งเสริมการใช้จักรยานอย่างต่อเนื่องและเป็นการร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการดูแล รับผิดชอบ การวางมาตรการควบคุมจุดจอดที่เข้มงวด การพัฒนาระบบการให้บริการรถจักรยานสาธารณะ

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, จักรยาน, มหาวิทยาลัย

1. บทนำ

การใช้จักรยานภายในมหาวิทยาลัยในปัจจุบันยังไม่เป็นที่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร แม้ว่าจะเป็นการเดินทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย เมื่อพิจารณาแนวทางการส่งเสริมการใช้จักรยานในมหาวิทยาลัยโดยส่วนใหญ่ พบว่ายังขาดการศึกษาลักษณะการเดินทางในภาพรวม และความคิดเห็นของนักศึกษาทั้งในเรื่องปัญหาอุปสรรคและความต้องการต่อการจัดการในมหาวิทยาลัย เพื่อรองรับกับการเดินทางด้วยจักรยาน ส่งผลให้พฤติกรรมในการเดินทางของนักศึกษายังคงใช้รถยนต์ส่วนตัวหรือพาหนะที่ใช้น้ำมันเช่นเดิม ปริมาณการใช้จักรยานในชีวิตประจำวันของนักศึกษาจึงมีอยู่อย่างจำกัด จากปัญหาดังกล่าวจึงนำมาสู่การวิจัย เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการใช้จักรยานภายในมหาวิทยาลัยที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วิธีการวิจัย

รูปที่ 1: วิธีการวิจัย

3. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะการเดินทางที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัยและความคิดเห็นที่มีต่อการเดินทางด้วยจักรยานภายในมหาวิทยาลัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ลักษณะการเดินทางภายในมหาวิทยาลัย

ลักษณะการเดินทางในภาพรวมของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีการแบ่งระบบถนนออกเป็น 5 ลำดับชั้น คือ ถนนสายหลัก ถนนสายรอง ถนนบริการหรือถนนสายย่อย ทางจักรยานและทางเดินเท้า ยกเว้นในมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรีที่ระบบถนนแบ่งออกเป็น 4 ลำดับชั้น มหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งมีรูปแบบเส้นทางจักรยานที่แตกต่างกัน โดยมหาวิทยาลัยที่มีรูปแบบจักรยานครบทั้งลักษณะแบบ Bicycle path แบบ Bicycle lane และแบบ Shared Roadway ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายาและมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายาเป็นมหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียวที่เส้นทางจักรยานมีความเชื่อมต่อชัดเจน ในส่วนของการให้บริการรถจักรยานสาธารณะ พบว่ามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ และมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี เป็น 2 มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีการจัดหาและให้บริการรถจักรยานสาธารณะแต่อย่างใด

3.2 ความคิดเห็นที่มีต่อการเดินทางด้วยจักรยานภายในมหาวิทยาลัย

1) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่ใช้จักรยาน

เมื่อพิจารณาสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาใช้จักรยานในการเดินทางภายในมหาวิทยาลัย พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ศิลปากร และบูรพา มีความคิดเห็นว่า ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ขณะที่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลมีความคิดเห็นว่าเป็นการออกกำลังกายและรวดเร็วในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน วัตถุประสงค์ในการเดินทางด้วยจักรยานภายในมหาวิทยาลัยของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาใช้จักรยาน ได้แก่ การใช้จักรยานในการเดินทางไปเรียนในส่วนของความคิดเห็นต่อข้อดีของการใช้จักรยานเป็นพาหนะหลักภายในมหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษามหาวิทยาลัย มหิดลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดถึงร้อยละ 52

ความต้องการต่อการเดินทางด้วยจักรยานของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่ใช้จักรยานที่น่าสนใจ มีดังนี้

1.1) ด้านเส้นทางจักรยาน นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล เกษตรศาสตร์ ธรรมศาสตร์ มีความต้องการต่อการมีเส้นทางจักรยานที่มีลักษณะเฉพาะแยกออกจากเส้นทางจราจรอื่นๆ เป็นอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย 4.53, 4.27, 4.15 ตามลำดับ) ขณะที่นักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพาและศิลปากรมีความต้องการต่อการมีเส้นทางจักรยานที่มีร่มเงาจากต้นไม้ ไม้รั้ว เป็นอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย 4.10, 3.77 ตามลำดับ)

1.2) ด้านที่จอดจักรยาน นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลและศิลปากรมีความต้องการต่อการมีที่จอดจักรยานอยู่ใกล้กับอาคารเป็นอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย 4.52, 4.31 ตามลำดับ) นักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพาและธรรมศาสตร์มีความต้องการต่อการมีที่จอดจักรยานที่มีความปลอดภัย ไม่มีปัญหาการขโมยจักรยานเป็นอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย 3.99, 3.96) ขณะที่นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีความต้องการต่อการมีพื้นที่จอดจักรยานที่มีความเพียงพอกับปริมาณจักรยานเป็นอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย 4.21)

1.3) ด้านการส่งเสริมการใช้จักรยาน นักศึกษาทุกมหาวิทยาลัยมีความต้องการให้มหาวิทยาลัยมีแผน/นโยบายส่งเสริมการใช้จักรยานอย่างเป็นรูปธรรมเป็นอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย 3.41-4.18)

2) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่ไม่ใช้จักรยาน

ผลการวิจัยสาเหตุที่ไม่ใช้จักรยานภายในมหาวิทยาลัยของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่ไม่ใช้จักรยานพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหิดลมีความคิดเห็นว่าเป็นภาระ (ร้อยละ 22.95 และ 22.93 ตามลำดับ) ขณะที่นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์บูรพา และศิลปากร ไม่ใช้จักรยานเพราะร้อน/เปียกฝน (ร้อยละ 25.41, 20.99 และ 20.35 ตามลำดับ) รูปแบบการเดินทางภายในมหาวิทยาลัยจึงแตกต่างกันในส่วนความคิดเห็นต่อผลดีของการใช้จักรยานเป็นพาหนะหลักภายในมหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 45.10) ขณะที่นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ธรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และบูรพา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 48.98, 47, 43 และ 41.84 ตามลำดับ) สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อแนว

ทางการสนับสนุนให้มีการใช้จักรยาน นักศึกษาที่ไม่ใช้จักรยานมหาวิทยาลัยมหิดล บูรพา ศิลปากร และเกษตรศาสตร์มีความคิดเห็นว่า ควรจัดให้มีจักรยานสาธารณะให้เช่าฟรี (ร้อยละ 33.78, 28.57, 25.00 และ 22.37 ตามลำดับ) ขณะที่นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงและพัฒนาเส้นทางจักรยานเดิมให้ดีขึ้น (ร้อยละ 25.85)

4. สรุปและอภิปรายผล

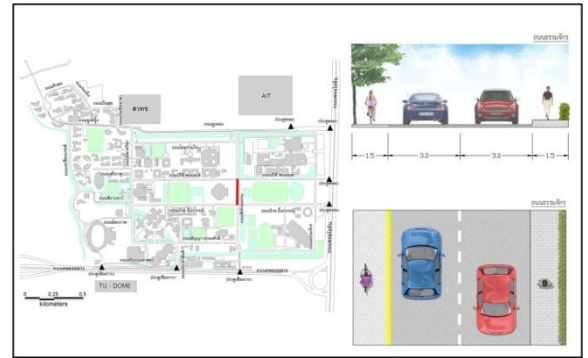
จากผลการวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายาเป็นมหาวิทยาลัยที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูงในการใช้จักรยานในมหาวิทยาลัย ปัญหาและอุปสรรคของการเดินทางด้วยจักรยานภายในมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายาจึงมีเพียงแค่ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การขาดร่มเงาและความไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควรของจุดจอดจักรยาน และ 2) การขาดแคลนการปรับปรุงระบบการให้บริการรถจักรยานสาธารณะให้เพียงพอ กับ ความ ต้องการ ใน ส่วน ของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ในช่วงระยะเวลาหลังมีการส่งเสริมให้เกิดการใช้จักรยาน ปัญหาและอุปสรรคของการเดินทางด้วยจักรยานจึงมีทั้งสิ้น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) เส้นทางจักรยานมีลักษณะไม่สนับสนุนให้เกิดการใช้งาน 2) การขาดความตระหนักในความสำคัญของการใช้จักรยาน 3) การขาดการสนับสนุนจากกับหน่วยงาน และ 4) การขาดแคลนจุดจอดจักรยานที่มีประสิทธิภาพ สำหรับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ และมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรีมีปัญหาและอุปสรรคในการเดินทางด้วยจักรยานคล้ายๆ กัน ได้แก่ 1) ความไม่ปลอดภัยของการใช้จักรยานในการสัญจร 2) โครงข่ายเส้นทางจักรยานไม่มีความเชื่อมโยงและต่อเนื่อง 3) เส้นทางจักรยานมีลักษณะไม่สนับสนุนให้เกิดการใช้งาน 4) การขาดความตระหนักในความสำคัญของการใช้จักรยาน 5) การขาดการสนับสนุนจากกับหน่วยงาน และ 6) การขาดแคลนจุดจอดจักรยานที่มีประสิทธิภาพ

รูปที่ 2: ตัวอย่างปัญหาและอุปสรรคการใช้จักรยานในการเดินทางในมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการใช้จักรยานภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) แนวทางการส่งเสริมทางด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดทำทางจักรยานให้มีความครอบคลุมและชัดเจนมากขึ้น การปรับปรุงเส้นทางถนนและทางจักรยานที่มีอยู่แล้ว การปรับปรุงและพัฒนาจุดจอดรถจักรยานที่มีอยู่แล้ว และ 2) แนวทางการส่งเสริมทางด้านนโยบาย ได้แก่

การเร่งประชาสัมพันธ์และรณรงค์การใช้จักรยานในมหาวิทยาลัย การกำหนดแผนและนโยบายในการส่งเสริมการใช้จักรยานอย่างต่อเนื่องและเป็นการร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การวางมาตรการควบคุมจราจรที่เข้มงวด การพัฒนาระบบการให้บริการรถจักรยานสาธารณะ ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีแนวทางการส่งเสริมทางด้านนโยบายที่สัมฤทธิ์ผลอยู่แล้ว แนวทางการส่งเสริมการใช้จักรยานภายในมหาวิทยาลัยจึงมุ่งเน้นทางด้านกายภาพเป็นสำคัญ

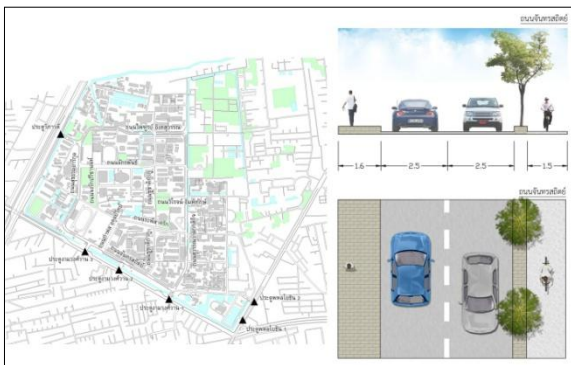

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

มหาวิทยาลัยบูรพา

รูปที่ 3: ตัวอย่างข้อเสนอแนะแนวทางการกายภาพ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม:
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต
 ที่อยู่: 99 หมู่ที่ 18 ตำบลคลองหนึ่ง
 อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12121
 โทรศัพท์: 0-2986-9605-6 ต่อ 4007
 โทรสาร: 02-986-8067
 Email: mumurvoi@yahoo.com